

ACC. N:R M. 15517:1-67.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Anna Nilsson, Forskult*
Härad: Berättare: *Inga Grundström, Oskarshamn*
Socken: *Oskarshamn* Berättarens yrke: *folkskollärare*
Uppteckningsår: *1956-1957* Född år *1911* i *Mgutsboda*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Årshögtiderna och deras firande. s. 1-67

Upprop 22/11 1956

Uppgifter om Berättaren.

Denna är född i Al-
gotshöda, Småland 1911. Är kantorsdotter
därifrån. Blev student vid 19 års ålder i Karls-
krona, tog folkskolläraexamen i Stockholm
1 år senare. Kom som sjuksköterska till Blå-
ma folkskola i Döderhult socken, 1-3 km.
utifrån Cuckershamn, gifte sig ett år senare
med folkskolläre Harald Greenström (född
Värmlänning), maken hade läsarplats i Cuckers-
hamns stads folkskolor. Makarna var bosatta
i Blåma skola där berättaren var lärare
ända till 1952, då skolan indrogs, och berättaren
blev förflyttad till Cuckershamns folkskolor,
då inköpte makarna en villa där i Bollberga
Eaers väg 18, och bosatte sig där, och kom på så
vis ännu närmare det samhälle de hela
tiden varit. Berättaren är också son en

sejmerligen dugande lärarkraft, en stor personlighet och en i allmänhet god och trevlig människas. Makern äger ungefär samma egenskaper och är utom sin lärareyrke även kapten i Landtarmen.

Berättarens föräldrar är enbörda smålänningar. Berättaren är god sångledare inom husmodersföreningen, var vice ordf. hon också varit, liksom ordf. i Fredrika-Bremer förbundet i Oskarshamn, vidare ledamot av ett flertal föreningsstyrelser såsom Skolstyrelsen m. fl. m. fl. dessutom av de organisationer som gäller hennes egen här. Utom makarna består familjen av 23 årig sonen Bengt, fotograf, dotter 20 åriga Birgitta fil. studerande vid universitetet i Lund, samt 11 åriga Elicia gymnasiet vid Oskarshamns läroverk.

Advent 1956 I. Adventsöndagen

Denna högtid firade vi som vi alltid gjort med stämning i hemmet. En adventljusstake med 4 stearinljus var av endast en tändes första kvällen. En stund, sen de det är det elektriska ljuset, tändes. Efterhand stann de 4 Adventsöndagarna med fram tändes ännu en för varje ny adventsöndag fram till 4 adventsöndagen = söndagen före julafton då alla 4 lysen skulle brinna samtidigt.

En vacker Adventstjärna tillverkad av mogen kalm, och med klart brinnande ljus (dessa i en dubbel glas) — inköpt hos Kalmars Låns hemläjd, hade vi hängt upp och tänd i det 1 ena av vardagsrummets fönster.

Upprop

22/11 1956

1.

Ja, på morgon sov vi ut riktigt, men
 till 11 tim besökte vi högmässan i
 stadens kyrka, där mycket folk var
 samlat en gammal tradition
 denna dag. Kl. 2 hade vi mid-
 dag färdigdukad i vårt repuliga
 ljusa kök, vid middagsbordet hade
 jag retarna blommor en rad smärre
 tjuvar i röda små träskålar och demulan
 brann Advents första ljus. Just som vi
 satte oss till bordet fick vi ett oväntat besök
 av en här 80 årig gammal kvinna vilken
 kom med hus, från Döderhult (hemets egen
 socken-kyrka). Det är verkligen
 så att denna 1 Adventsöndagen
 = Det nya kyrkoårets första hela-
 dag, söker de flesta — särskilt äldre
 och medelålders personer till kyrkan

Denna urgamla tradition är ännu
väl bibehållen.

Midnatten denna dag hos oss bestod
av djupfrysade korvfilletter i god
skivning, gröna konserverade biter och
spermat.

M. 6 em hade skautnammorna
anordnat en trevlig ljus- och advent-
fest för sina barn i skautgården.

Festen var offentlig och var mycket
välbesökt. Även jag och min 11-åriga flicka

"Advent-stjärnan" i fönstret

förekom ej i äldre tid. Föret ^{en} har
stygge fram på 1900 talet blev den bekant
här, dock mest på Frättingsvassens
adventfester, och efter hand i de övriga
av stades frifyrkor, vilka brukade
anordna Adventfester. Föret efter

förta världskrigets slut, och sedan man
under flera år haft tonsenering på tyst
— började man tillvarata så möjlighe-
ten att pryda sina hem med adventstjär-
nor, mest av kulert papper, mer eller
mindre vackra, under årens lopp blev
 dessa adventstjärnor nära nog så
allmänna som en färst, partens
fönster pryddes av en sådan många lät
dem brinna även under den mörka dag-
en. När den lit myras som detta med
håller på att försvinna, ty så värst
många adventstjärnor ser man ej
i fönstren då man färdas fram på
gatan i staden, eller vid en biltur
på landsbygden runt staden.

Vad värt hemms dekoration för övrigt
4 beträffas — utom våra vackra kruk-

vaxter så brukar vi köpa några vackra
Lisa blommor till denna helg.

I år hade jag glädjen att i present få
en mycket vacker och stor Ozalea som
en skolpojke som jag hjälpte tentera
en till Läroverket! Hade vi ej fått
denna vackra blomma hade jag bestämt
köpt en, vi tyckte = min make och jag.
liksom våra vänners: alla blommor är
översättliga vid alla högtider, blom-
mor är också bra allmänna med 1956 vid
— ej allena familjehögtider — som
förs, t. ex. bara för 10 år sedan, utan man
köper blommor när man vill pryda hem-
met t. ex. en kyrklig högtid.

Advent räknas för de flesta som
en förberedelse till julen och är så också
t. ex. vid de många välgörenhetsfestes som

6
som hålles av både de religiösa och alla
idela församlingar, ofta i samband med
auktioner. ropas julklappar en tidigt
böjar affärsmännen att pryda gator och
kulisfasador så man har det mynnat
litta på dagligen, så komma Lucia
med alla sina pular och en par vecker
före jul är stora torget fyllt av
vackra julgranar och dessas försäljare,
så har vi en stor dag då den offentliga
julgranen ruses på solutorget och
vid samma tid, eller några dagar för
har vi alla skolavslutningar, så
nog är Advent uppfyllt av både
intressant arbete och förnötningar
inför julen. Med tanke på julklappa
kommer också den stora julkyttningen - sön-
6 dagen, 2. eller 3. söndagen före jul.

Lucia Denna jul var
 tins för endast några 10-tal år sedan: en
 hemmets jul - den var ej anedd för offent-
 ligt bruk, men har mer och mer övergått till
 köleten. På de flesta arbetsplatser firas
 nu Lucia den 13 Dec på morgonen, en-
 man arbetet börjas, oftast är det då
 arbetsgivarna som kallar kaffet och
 "Lucia-brödet". Ant sker enligt van-
 ligt bruk med Brud och Tärnor med
 ljus, och sång, men då de olika familj-
 lemmarna som det så de var och en på
 sin arbetsplats ha en väntande Lucia
 med ljus sång och kaffe i beredskap
 så antas Lucia-julen i hemmet i ant
 fler och fler hem. De som har ant om
 tid på morgonen för att fira jul i hem-
 met - nu när familjen är spliterad

går i stället at till någon sådan fest
på trällan: i en av de många dy litte
fester som förekommer: både i de religi-
ösa, och i de ideella föreningas som nu
finnes i så riklig mängd.

År 1943 började arbetarorganisationer
na med tidningen Eskarshamns Ny-
heter i spetsen och efterhärma kyrk-
stadens Lucia-förande.

Förberedelserna tingas så att tidningen
genom appropi erbjudes senge (helst
Nåna) öfverföra till en prästlära om
lämplig Lucia — för hela staden
genombant, de som önska komma i
stället insända sina fotografier
till övernämnda tidning som
presenteras dem i tidningen. En

Kommitté på 5 personer från Hustrumoders-
föreningen + Oskarhamns Nyheter väljer
bland de 7 kandidater som utsatts av
en jury med representanter från Alla kvin-
noföreningar, Högskolan + hantverks, fackliga
Central-organisationen. Tidningen betalas
mycket som Lucia erhåller även tårn-
nas. Men Lucias klänning brukar en färg
i stan. Mänka, tårnarnas klänning går
i arv — är från år. Lucia ^{en gång} ~~besöks~~
besöks Lasarettet, äldre domskemmet
tronekerkemmet, Hållan.

På vägen kortigt genom Hållan, soaré
på på Folketshus teater, varvid mycket
utdelas, av olika personer. Blivit är
t. ex. Landshördingen, talman Grånebo,
Aratelshammarens ordf. m fl. Efteråt
9 bal på stadshotellet, varvid alla som

viu dansa med Lucia får betala 5 kr.
(Obs! talman Grönebo gav 25 kr). Många
(ger ju mer än den lilla femman).

Nettet går till stadens gamla.

Det brukar bli förlut för Oskarshamn.
Nyheter = tidningen som bär den tyngsta
bördan av det hela.

Lucia man på detta sätt åter firas efter
upphäll både 1956 och 1955. Kammit
är redan tusan för detta år = 1957.

Julhögtiderna

I fråga om själva hemmens turvutvinning för julen så har denna turvutvinning för-
enklasts betydligt. Hordledning tvätt och
slakt som för var så ypperligt arbetsamt
har nu genom bekväma maskiner och arbeta-
smetoder blivit mycket lättare, och vad
maten beträffar köper man nu mycket
halvfabrikat. Man köper förstås
än även husmoderns arbete är i värde
och låter henne därför ej t.ex. mala det
kött på köttkvamen som man precis
lika gärna kan köpa malet. Städas
gör man ju grundligt 1 dag vare vika
varstjulitädningen ej är arbetsamare
än en vanlig fredag. Det har dock
tagit många år innan man vant sig vid
dessa.

Man har knappast ansett sig ha rättighet
 att vjutas av yulens fräjdles innan
 man totalt arbetat ut sig med förke-
 redelserna, så har man i det längsta
 ansett sig nödsakad att inköpa en
 uunt parti av en slaktad gris. För bara
 80 år sedan köptes av de fluta tjänte-
 mannen och medelklassfamiljer i hel
 slaktad gris, med inälvor och aut,
 och hur hålllet så litet att man g. kunde
 förtära aut som lagades därav
 så sände man bort till sina utvra
 barn som hade egen familj, man
 konserverade, rökade, saltade, för-
 stekta och förvålade en hel del för att
 få detta att hålla sig friskt, några
 år senare bildade man kollegor om
 en sminkrappp — i lag med slaktin,

eller grannar. Skulle man nöjde man sig
med en halv gris till 2 familjer. Ja
nu på de sista åren 2-3 åren hade även
denne 1/4 gris upphört att köpas i heelt
1/4 stycke, man köper en passande
mängd av den del av skallet man önskar.
Och blir på så vis av med mycket arbete
men erhåller lika god mat.

Katbröd köpes allmänt men kaffbröd
-et däremot bakas till julen, även om
man i vanliga fall köper även detta con-
ter hela året. Likert är det den gamla
traditionen som kringlar många hus-
mödrar till det. Obs! Den äldre
generationen räknade även dess ar-
beten som en dags festlighet, som
oerhålligen tillhörd julen.

Berättaren säger exempelvis att bara
i fjoldeci 1955, inköpte jag tillsammans med
en annan familj en $\frac{1}{8}$ dektad gris,
varav jag beredde god julskov s. ki.
kok-konv, fläkkyta, samt julkeinka,
kottetter och medrunt (som jag natur-
ligtvis också köpte och kött tjuv) lemmade
leott denna i en chakteri affär för
envisräkning. Sen hade jag stora
herrar med att försvara att denna
mat, samt att det rana fläk och
reabenspån med m m, som blev till rind
men jag djupfrös detta i en kylan-
läggning som vi disponerar bara 5 meters
väg från vårt hem. Att det blev
lite billigare erkännes tilligt, men
brutande tid om 1956 trängde mig
14. så väl som — de fluta humnåden

som de ha yrkesarbete äre enköpa 2 kg
färdiglagad gulskinka. I press sylta
målet fläk- och okänt ten de traditi-
onella köttbullarna 1 sty. gulskinn för
kokning samt ytterligare 1. En flätkopp
äro koka i doppet i grytan - jämte en bit
okringa.

Vidare köpte jag 2 kg. luttad
spielänga. Bland våra bekanta
är det ännu rätt vanligt äro enköpa
en så kallad "pulst" denna beställ
dä redan på eftersammanen så äro den
hemme bli lagrad (oftast är det ö- eller stors-
gårds-bönderna som tar mot sådan beställ-
ning. Men hi i min familj älskar ej
detta slags ost, därför köpte jag som
vanligt

ett par slag av meyeriort. Det
hela eller halva ortyckede griskummad
som runder många år alltid skata
prygt vullordet på en särskilt fat.
Köpte jag inte heller. Men make och
oh jag har aldrig varit entusiastisk om
denna prydnad men i många år har
det varit — modernt — många har
och så tror att det var en gammal tra-
dition men nu ut de att det är bara en
slags renessans till den gamla tidens
gäst. Och att det var först efter första
världskrigets slut-ransoneringen som
matvaruaffärerna började locka med
färdigt köpta lätt rökade griskummad
med glasser och en gaenerings-grann
16 lät. Ja, man köpte ju då efter

en ransonering och brist på animalisk
 föda, riktigt taga Madan igen när
 man fick tillfälle. Obs. så sent som år
 1900 var det ingen bland medelklass
 eller allmoget på landsbygd eller i
 staden som bjöd på helkakta grisbrunn
 ty då liksom det mesta av 1800 talet
 lagades s. k. kurrud-sejta av gris-
 kurrudet, denna förvarades en lång
 tid fram på vintern. Nu tycks det
 också som om det helkakta grisbrunn
 vore på vaksiening. Thimkan Lörrens
 är lika populär. som den varit redan
 svenska folket fick råd att äta den.
 Tidigare (innan lönerna blev så stora):
 saltades och öskades den och äts mat
 — efter Lörrensingen som sommar-
 mat, en delikatess tillsammans med stekta

Ägg eller spenat Matbröd bakas

I Quenera säman i hemmen, endast
i enitake fall bakas några goda franska
bröd, kanske smat för äre unga flickorna
i hemmen skall få förkovra sig i reira
från skoleket lärda krenkaper.

Qui här i staden har helt slutat för mat-
brödsbakning men kaffebröd bakas
ännu av många.

Det speciella julbrödet här i Småland
är vörtbröd detta inköpte jag på det
gamla väskända Hares Bageri, liksom
knäckebröd och krossing, samt franska
vetebröd däremot bakade jag som
vanligt på 1 liter mjölk (keriknet i van-
liga fall för en vedda). Först bakte
jag en reend kaka med russin och
mandel — mycket god. denna kaka

var ganska tjock med en fläta runt
om samt en fläta tvärs över ~~den~~ så en
gefär, denna var avsedd att skäras till kaffet
= gul-kaffet, så brukades i min barndom
i kantorsfamiljen i Algotsboda. Denna
sed har jag utredan bebehållit, men det är
många andras fruar här i Östmarken
som också gör så. Denna kaka är
avsedd att skäras tvärs över, och sen skäras
av dessa långa skivor till önskad storlek.

Av utredagen baktas vidare 3 mäs-
re kranzar — som vanligt användas
för barnens julbågar på 7 av barnen
är vuxna nu; tycker de om att få sina
"julbågar" som vanligt, så brukades
i min föräldrars närhet var född
1871 i Algotsboda. För övrigt
bakte jag en brödar och kranzar till.

-som i Mien beundranshem.

Av "småkakor" bakte ja nu: peppar-
kakor — även till djur åt "julhögsarna",
mandeltjärnor, judebröd (garnerade med
kanel) mandelmunkor, sytkakor,
smörbakelser samt klenäter.

De småbröden stamma från Algot.
Loda (= Mien hem) retorn en sort som är
från Mien Mories värmändika hem
och som han kallar vita kakor.

Och! Samtliga dessa julkakor
är utjämnt och sen 1800-tallets Mien
Aumänna i Småland — över allt
där Männen är också de samma
utan de "vita kakor" som i Värmland
kallas "vita pepparkakor".

Menäterna var det rätta av julakvällen
och de tillverkades som gammal sed är
sent på kvällen före julakvällen.

De där långa och stora rödbets-
kockningarna som förs — ja länge före-
kom samtidigt med julakvällen, har nu
mera helt upphört, man tycks ha tröttnat
den heta ångan från dessa kockor, vilket
nåtan fylde hela lägenheten, numera
konserveras rödbeterna tidigt på hösten
då de är lättkockade, eller "kokas de
en" i en åteckslag och förvaras i stora
stenkrukor. Obs! Det är nu förut på de
15-20 åren som rödbetorna blivit så
populära, tidigare äts den endast vid
julen och i kalas. Nu finns det
rödbetor att köpa köpta i matvaru-
affärerna, såsom gör ^{darjör} körtlagan herre

Numera äter man ju dagligen köttbällor.
Lekasä är klenetikokningen källan, eller
nåken före julafton — den var då liksom
en slags källa på: att en är julförhållanden
na åtminstone i köket, slut — och dessa
reissket kändes — bara den, — som en
liten färlighet. Obs! Bakbordet behövdes ej
alltid vid klenetikokning, köket kunde där-
för vara julfent innan man började med
denna kokning i flottys. Den där glada
känslan över att jullek och städning
lyckats och avslutats i såu t.d. den är nog
tes. Her dd förnemen, men har oftare än
bara vid julen lite goda kakor och lite
god mat, men många uppehåller dock
traditionen från sin barndomsken och
sina förfäder viska ej hade tuffals att
f.ex koka klenettes oftare än vid julen

då man hade så gån om färskt kött smer-
 fet från de stora julskåpet en, och som följd
 av att så mycket smelt-plätt gjut då
 koktes. Ett gammalt ordspråk lydde
 också: "Då ä inte jul mer än en gång om
 året."

Julfett som också i århundranden
 varit en speciell jul-rätt lutas nu
 mera sällan i hemman, den köpes
 gjut luted och vattendragen — Tänkt
 hur många husmoder som förr ja bara
 för 20-15 år sedan gick och grunade sig
 för att ej jula-fekent skulle lyckas.
 Nu går hon bara ut och väljer den sort av
 denna hon älskar: spilånga potskär eller
 gråsej. Långe ansåg det och många hus-
 mödrar det nästan som "synligt förstått"
 att köpa luted fett, då denna var (mer

två, tre gånger så dyr, men så hölls ju
 ej heller husinödrarna så ytligt ut
 på kanten ¹⁴ då många av dem är yrkes-
 kvinnor och sjuka bidrar till hennens
 inkomst med sin egna inkomst, en
 väsentlig skilnad har också de. s. k. hem-
 manskvinnorna fått, som numera får
 betända kushälspengar och slipper be-
 gära pengar — av makten — dagligen.

På julaftons morgon tänkte jag be-
sättaren, alla de
levande ljusen utom julgranens

Öppnade dörrarna till alla 3 sovrums-
men, stälde snig i kassen och njög: God-
er morgon, goder morgon både herre och
fru etc. På samma sätt som min äldsta
synter brukade i vårt föräldra hem i Al-
götsboda, där man får näs kantor.

Samtidigt sender sängen bar jag in
den blankskrudade mässingsbrickan
med seykokat kaffe samt alla slag-
en av de kakor jag bakat för julen
samt barnens julhögar, till de förväntans-
fulla familjemedlemmarna (obs!
25 av julhögarne äts vad man orkade, reuter

fick var och en själva komma efter behag.
 Även vårt enda djur-familj-medlemm
 8 månaders gammal can-can följde med stort
 intresse med i sin kakätning och aut
 denna morgon, hans pupiller blev så stora
 som de annars brukar vara fört vid
 mittet av dagen. Så smänongen sam-
 -lades vi alla, i flidörnas rum, där vi
 gemensamt — som vi brukar vid julen,
 — sjöng många gamla julsånger mellan
 dagerna klarnade över havet.
 Tio seil sjöng familjens "överhuvud"
 = pappa Harald — liksom tidigare julen,
 anten vi bildade eget hem, —
 Adams julsång.

7 år hade vi hämt tid att göra en
 julemåten i ordning i förråd, både
 "doppet" till denna middag och de brune-

Bönor, vika är vanlig julmat här, liksom
rödkiöl - kokt med äpplen ätliga och
kyddor, gröna ertor, äpplemos och
frambärs-sylt lättas upp aut det tung-
a - nu som för. Embärsdricka från
Vändels bryggeri. hör också hit, och
smakar bra, men detta får ingen smaka
a förrän "far i huset" druckit mor ten, detta
sker vid middagsbordet och sker så:
"Far: "Pelle Mats!"

Mor: Vad vill du?

"Far": jag vill dricka!

Mor: ja så drick då!

Därefter drack far med mor, Eldita
20 åriga dottern, sonen 23 åriga Bengt
och 11 åriga Cecilia, i tur och ordning.

sedan var det "mor-s" (= Apprätterns
tur, se apprep det samma.

Julklappar Sådana hade jag
och min familj i näg-
sants två systrar och systrabarn samt ännu
reis två Mormor född 1871. Och bosatt i Algot-
boda Torv, och farfar (= snokens far) född
1874 i Hockholin, och bosatt där. Härige
Cecilia (vänt yngste barn) hade tjuverket
en kvadd med applikationer till sin pappa
och till mig (= mammans jättestämmit en
"skrivare" med klipppta hängande fjäklar
för övrigt förekom endast klipppta jul-
klappar — tyvärr — ^{hade} för bara
15—16 år sedan ännu välbekanta
"Oppsittskvällarna" således upphört,
nu har ingen tid med dessa handarbets-
kvällar för att avsluta de hemgjorda
julklapparna, men ännu dessa var ju
som en liten part, oftast med stor

hemlighet naturligtvis, ingen borde ju få se vilka julklappsarbeten som var i göringen och därav dra ga sina slutsatser för egen del. Det starka kaffet som koktes drack dessa sena kvällar för att driva bort sömnen, är också försennat.

Son två veckor före jul har jag dock alltid reserverat — ja även i år 1956, för brevskrivning till släkt och vänner, denna skrivaretmål är för mig som ett personligt samtal med dessa.

Och icke tiden räcker ju för hemgjorda julklappar beror på just denna stund som skulle ligga åt dessa arbeten är det för mycket spretad av mängder av sammanträden, hemtill-uppdrag och övningar för de olika fettevällningarna, man skall delta i offentligt.

Även de köpta julklapparna kräver
sin omsorg, för att bli så personliga som
möjligt. Enad inläggning och ren
beträffar. Vi brukar nämligen och jämt ha dessa
anklaxade omedelbart före "doppet"
(= julmiddagen). Efter bank som de blir
färdiga läggs de under julgranen
där jag sedan vid utdelningen plockar
fram, och läser upp adresserna och rimmarna.

7 år 1956 hade vi ett klart
kl. 5. em, då em. kaffet dukades
på soffbordet i vardagsrummet.

Vetebransarna bitka ansmakats. Iu
morgonkaffet var nu också med, och
för övrigt alla slag av julkakor.

Nu tändes granen, liksom den
gamla svarvade ljuskronan av trä,
som hängts upp nu, vid den öppna

Spisen. Vi kan dansen i Radio, och
 vi alla deltog med glädje, även
 långdans förekom. Därefter gull-
 klappsutdelning - där jag som vanligt
 läste alla rimmor, de flesta skämtsam-
 ma, "pappas" (= far i huset) skrives också
 de roligaste. Under denna stund
 puttrade risgrynsgröten (= kvällens rik-
 tiga huvudmål) i den elektriska ugnen.
 Och ingen behövde som vanligt för 5 år sen
 stå och rösa i denna, under det de
 andra familjemedlemmarna rogade
 sig. Mandel i, och kram för gröten
 har vi ännu oerhållit, och ofantligt
 många bland våra bekanta.

Den roligaste guldklappen erhöles vi
 gemensamt, från mina systrar i Stock-
 holm den bestod av en samling gamla

gamla menliga folksvisor, utgjorda av
Knut Bröden.

Ärens silt på julaftonkvällen läste
jeg juleevangeliet och vi sjöng gemensamt
n: 66 i menliga psalmboken: En jungfru
födde ett barn i dag, e. t. c.

Julottan

Min make och jag liksom käreplikkan
sör över ötnesången, men de båda
annars barnen för — som vanligt, med
krens denna morgon till den 2 km. avlägs-
na Döderhuets kyrka, till ötnesången
där. De för 5.15 för att gudstjänsten
börjas där 5.30. Det är en gammal
sed att stadsborna i mängd besöker
just denna kyrka, innan staden 1878
fick sin egen kyrka inom stadens hank
"och stör", tillhörde staden Döderhuets

i kyrkligt hänseende, på den tiden var hela
staden på fötter jul- och nyårs- (= julmorg-
onen) ut till kyrkan i den vackra Döder-
kultsdagen. Obs! Döderkults socken
är beläget runt omkring Askarhamn
(som före dess stadsklevation 1856 var köping
och hetade Döderkults-ville.)

Inte många pika personer väntar ut-
om eller inom staden församma
än nu heller = 1956 de söka öttisängen,
antingen i Dret, eller i stadens egen
kyrka. Hvarjens bränna de flesta
familjer hela julnatten, och så gott
som alla fönter är upplysta.

Närmare finns det väl ingen som
troz — som de gamla — men många
tasas dock om vad de hört berättas
: "Att Kristus skulle föes vid den tid

på dygnet när våra kloster visad 6 fur.
Och gjut då delade ljuset = tåg, eller
stearenljusst) i 2 delar; likaså två gjut
vid samma tid tändes en stjärna på
fästet, som ej visade sig förut.

(Trots att ingen nu tror på det synes det
som människorna behövd en ersät-
ning för sin svunna barnatro, ty
det är med en viss saknad de berättar
om hur de stån vid Döderhuets kyrk-
dörr, hållit i mors hand och väntat
på att på så denna stjärna tändas.

(Detta är upptecknarens anmärkning.)

Man undrar — om inte den mer eller
snieudre vackra Advent eller gultjär-
nan i det egna fästet nu skall vara
en efterbildning av den morgontjärna
som bröt sig ut vännen julotte-morgonen?

Jul dagsmorgonen i hemmet.

Id. // 8. på morgonen kom begge våra barn
 hem från Ottesängen, då hade
 jag kaffeordet dukat i vardagsrum-
 met och en skön flammande brasa i
 den öppna spisen samt den av väskan
 på vertutadskolan handsmidda
 barnade ljusstaken med biennande
 ljus i (röda ljus) och "guldkrus" som
 mancher stöd denna i halsfent-
 ret och vätkomnade våra kära vän-
 ner = koleger: där de båda makarna och
 deras 4 barn stannade in efter Ottes-
 besöket, sugna på värme och mat.

Efter detta kaffe m m. sjöng vi
 gemensamt ps. 55 i svenska psalm-
 boken: Den Segnade Dag, samt der

Värkända frikyrkosången: "När juldags-
 morgon glesnar jag bjuv till stallet
 gå, bidare sjöng vi: När Nån dastusen jule-
 tjus. Vid 10 tiden följde vi väs-
 -a vänner till deras hem, där vi åt
 julleens, spelade spel, drack em. kaffe,
 återvände vid 18 tiden, och därefter
 åt vår juldags middag = lut fika
 med vit smörås, smät smör och se-
 nap, nykokad potatis och gröna erter.
 Te efter rån klenätter och klabars-
 sept, som måltidsdryck erkärs åt.
Annandagen

Denne dag tillbringades av oss i kila
 och sticket, men många här i staden
 börjar ju redan då, några större eller
 mindre julbidning.

alla de gamla sederna med Staffans kätt
o. d. l. är för minst 70-80 år sedan försvunna.
Det enda som återstår av dem är kisan och
Staffan, Staffan stalle dräng, denna brukar
ackompanjeras av ungdomen i de idél-
elt entreprenade hemmen.

Som huvudrätt till Annandagens middags-
måltid hade vi — som vanligt är ännu
i denna del av Småland: Rött kött-
soppa med fricka-deller.

Alla de statskyrkor och frireligiösa sen-
nadsfamiljerna samlas denna dag
för offer och markörensamling (i ase och
en sen lokal) — till förmån för yttre
missionen. Dessa insamlingar ger förvä-
rans värt goda resultat — ännu
bland folket som här i staden lever

ritan Gud. De följer seden = traditionen.
Tredjedagspel

Denna morgon var vi ännu tidigt upp
och for med egen bil till mornar i Algot-
bode (invid Samnabode), oändligt många
-a bilfarande måtte vi eller sågade på
annat sätt under denna resa. Bensinstel-
tjänar med körförbud på helgdagar hade
ju varit infört med anledning av Öres-
kanalens öppnande, en lång tid, men nu
hade bränslekommissionen lättats över
spel- och andadagen och tredjedagen, så-
för var vägarne öreppnade av enri-
er. Vi kom dock lyckligt både bort
och hem igen till Eskarskär denna dag

På lördagen den 29 dec. hade våra 3 ungdomar
en liten ungdomshjuddning här i vårt hem
för 8 vänner. Traktering kaffe spajetti
med färsås, och tomats, kaffe och källa
senare frukt, läsk samt hemkokta
karameller. Cigaretter men ingen sprit.

Man lekte lekare. Blink-leken, Tid-
ningsleken (= i kungen går en som söker
småns de andra på fingarna med en kopp
vikt tidning), Vidare en lek med upp-
rop av olika — passande "titlar".

mest dansades det dock, snarare efter
radio-granafon, Även lång dans
förekom. Vi föräldrar var under den-
na festlighet på hjuddning hos en familj,
ur gänget, vi var frent övertygade om
att våra ungdomar och deras gäster
39 uppförde sig frent korrekt, och hade roligt.

Men vi hade vad man kallar roligt små
små barn (med dem som jäva kalle sig
för gamla): lette och "packade pappas
kappsäck", gånde ringen, dansade
kring julgranen. Senare ledes de yngre,
och vi andra — och de halvuxna, lys-
rade tio julsånger från radio samt
sjöng själva och leysade till en pianit
bland gästerna. På söndagen den 30.
Dec kom 2 goda vänner på kaffe.
Och! Gästfriheten är antjämt stor bland
smålänningar! Och nu är man sen
mer än 20-30 timmar befrid från
den gamla seden att ingen, utan ljud-
ring, kunde besöka en vänfamilj under
de första juldagarna. Man kanner,
och går också, precis som man har tid
och lust. Man binder också precis

som det är lämplig tid.

Nyårsafton. "Vi loppade de i
Grytan" — till middag-
en dock ej sänder frukt så solena former
som julafton, i många hem här i
staden och runt om på landet, håller man
dock precis på de samma rätter som åta
julafton = lutpuk, risgrynsgrät 2-3.

På kvällen samlades bästa vännerna
hos oss för att invaka det nya året
De bjöds på "puffmat" och risgryns-
grät, kl 23-24 lyssnade vi till radion
därefter skeddes vi efter nyårsönskningar.

Även denna kväll var det kyrkor
(= frikyrkor) och förbättringställen festsatta
av folk, ingen gång mer på hela året är staden
gator och vägarna kring staden så överbe-
folkrade som omedelbart efter kl 12

på nyårsnatten. Vi för vår del — liksom
många andra kände sig gott som hela ny-
årsdagen. Trettiondedagen

samlades gänget hos "en av oss" mellan
14—15, på kaffe/med yuldopp, musik
konversation, gott. Slut vid 18. tiden.

Ända till vi för 5 år sedan = 1958.
flyttade in till staden (vi bodde 1-2 km utan
för förnt i Klämmna Skokhus i Torvik.
Vi hade dock samma angående som nu)

— förs de vi alltid trettiondedags-
helgen med en stjängorrefat, jag brukade
de t. b. m. baka en stjärn-tårter av
smördeg till denna. Vi inlysd
till denna fest utom gänget och deras
barn i olika åldrar även mina skolbarn.

Där i Klämmna Skokhus hade vi större
atrymme och kunde därför inlysa

många barn, nu bor en trängre och och
våra egna barn har ju blivit vackra
Mår förs har vi slutat med denna feet
men dock jag saknar den, och särskilt
i år, saknade jag den vackra sången
"En stjärna gick på fädet fram" — märk-
ligt nog i kan jag mig ej ens förs att förstå
att vi skulle ijenka den, trots att vi var
flera goda sångförmågor samlade.

Nomina firas dock denna
stjärngåse feet i många feet lokaler både
ideella och religiösa. Hattkyrkan
firar den ibland i samband med sin sön-
dagsskole feet. Obs! De fluta föräldrar
gör ju dess mycket mera förs att glädja sina
barn än den förra generationen, trots
att de kanske själva ej ha något intresse av
sådan eller annan barn feet följer de gärna

med sina barn förs äre glädja dessa.
Naturligtvis förekommer motsatser
men det är allmänheten vi vill tala
om.

44

44

Kejndelsmässodagen

Denna dag kallades förr för "Lille-jul" och var som en ljuspenkitt i flera händelserna sänder den långa vintern. Egentligen firade kyrkan den som en minne efter jungfru Mari kyrkogång, men befolkningen firade den mest som en liten återsepprensning av julen. Ibland gämdes också en del av den läusattade och oftast frusna julmaten, till denna högtid, man hade en lutfeis, man doppade i grytan denna "kejndelsmäss-aften", och lätsades all det i mängt och mycket var jul.

Även tändes ljus = talg- eller stearien.

Man hade gömt en bit av juluten, och man bakte — kanske — lite färskt bröd. I en del hem här på orten

förekommer detta ännu, men många ha
upphört med just denna mat, ty man äter
nu numera både lutfisk och bit under
hela vintern. Inte heller behöves lunden
kontrollera sin kreatursfoder heller så nog,
han vet att om höet tar slut kan han lätt
komma åt att köpa, förs däremot måste
han räkna med att häften av fodret måste
finnas kvar under tak för den sista hölo-
ten av vintern, Obs! förlita häften var gånge
den 1. februari. Sedan banna-föder
skorna också upphört att "tagas i kyrko"
(som för dem påre m. d. l.), så har denna
högtid mer och mer förlorat sin betydelse.
Det är endast i Ammeråkan som
dagen ännu bär sin egentliga namn.
Den 6. m. kyrkan annonserar om den dagen, li-
som kyrkans mäs, utan som 4 söndagen efter 13de-dagen.

Färtlagen och Påsk.

Fästlag söndag räknas alltid som den 1. dagen i Fartan: då prydes hemmet med årets fästlags-ris, som detta, i de flesta år, är utdeles kallt, utan ens en bladknopp, brykas man pryda detta med små fjäder-buketter (=färgade fjädrar) som sammanbindits, och om fästlindes på de nakna grenarna.

Ja, även annan kantzörd gran-
lät fäst sättes på det nakna björklönet. Detta "fästlagsris" kvarstår som öres hela Fartan, även om man anskaffar av de tidiga liljeräxler som numera alltid finns tillgängliga hos blomsterhandlarna. Från och med denna söndag börjar man regelbundet

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Uppsök

22/11 1956

foto.

äta "fattlags-kullar" s. k. semlor, men
en dag i veckan fram till Pärken, antingen
en som efterrätt vid en Mid. tiasamma
med mandelmjölk, eller också extra
fylligt till kaffet.

Den mandelmjölk som serveras
till semlorna består av uppkokad mjölk
vari näppe ägg-gulor i välpats, lite
rener mandel, och fint socker.

Närmare är det säkert att dessa sem-
lor bakas i hemmen, utan de köpas
från bagerierna som i sin tur har
sina återförsäljare som regelbundet
känslor dem på landsbygden
med sina brödbussar.

Semlorna ha en fyllning av
mandelmassa och välpatsgädd,
består förörrigt av god vitbröds-deg.

Vårfrudagen

Denna dag som endast för 50 år sedan betraktades som en stor högtids- och särskilt dagjännings tid, med många både glada, och efter den tidens förhållanden som stor viktighet ansedda bruk, är nu så gott som bortglömd. Endast äro tranan kommer vid den tiden till våra bygder men man liksom äro man då brukade bakas och äta väfflar den dagen. Väffelbaket är ättjämmt aktuellt. De serveras antingen som dessert med sylt och socker vid middagen, eller också till kaffet. De bakas alltid i hemmen, ännu har inget lageri — oss återligt, börjat saluföra väfflar till arkitektens, där finns kaffee som serverar väfflar den dagen.

Påskveckan inledes med Palmsondagen
 då man pryder hemmet med s. k. palmer = de
 små ludna knopparna på sälmylars kallas här
 palmer.) Dessa de små privata och skämtsamma
 nåjen och "Skälstycken" som förs förkom under
 denna veckan, med pars = "kerpar till Blåkulla", skott-
 lossning o. d. l. är helt bortkast. Inte många menas ens
 smekmannen på denna veckas dagar mer än tje-
 dagen = "Veta tisdag". Ty ännu kokas kroppkakor till
 denna dag. Det är endast denna del av Smål. som
 tillhör Kalmar län. Den dagen brukas husfadern
 fråga sina barn: "let hi ää på Öland kokar
 de kroppkakor i horn? Nehe! Då går inte!
 Joho, då ä sanning, Ölänningarna kokar
 kroppkakor i Horn. (socknen Horn på Öland)
 Kroppkakor tycks de flesta manfolk om här
 i Stranda härad. Husbefolkningen användes
 ofta jukt eller selt som fyllnad i kroppkakor.

Närmare kan man än man så änker
kläda sig i söte vid kyrkbesök på Lång-
fredagen — inte många — om ens
någon klär sig i svart just därför
att det är Lång-fredag. Man kan
också gå ut på promenader, besöka
männer eller koga sig efter behag.

Dock brukar många besöka kyrkan
den dagen — denna uregelmässiga sed
kvarstår också till stor del ännu,
liksom en förs något decennier ^{sen} till-
kommen ny sed — man samlas både
i stads- och frikyrkorna till Geseamans
bön tvällen före Långfredag.

Nu mera har ju de antärdade enan
alla yrken och stånd: fyra dagars
ledighet vid Pärken det är därför
mycket vanligt att man reser bort

Över dessa dagar, resegräerna anord-
nar s. k. parkresor, både till kontinenten
och — fjällen. Tåg och bussar äro antur-
väl besatta under dessa dagar.

Parkaftons kväll ätes ännu, i många
hem, den gamla traditionella risgrus-
gröten, man dricker äggtoddy, skiv-
veller får mottaga "park-kort" — igen en
partverket. Många hälsningar över-
sändas pr. telegraf, den dagen. Nu
i hilsomens tidevarn färdas många
med sin ägandes bil — ibland långa
vägar till läkt och vännen. Skottresor
till fjällen förekommer. Mängder
av förlovningars eklateras under
Pärken. Hemmen prydes med park-
liljor och drövit hjörklör — i förtä-
brand, men ännu den fattige köper hem

en blannande krukvärt till påken.
 Levande ljus ländas påkaptor i de
 flerta hemmen.

Påskdagens högmässa berövas av många,
 och då spelas så gott som alltid den
 stämmige psalmen 102. i svenska
 psalmbok: "Vad ljus över griften.
 Han lever O' präjd."

Påskdagen brukar betär utjämt av
 helkorkta ägg och sju-enlänggen.

Omnu förekommer det att äggen
 målas, färgas eller bli dekorerade
 med text, ofta skämt som sådan.

Men kaff-ätandets tid i fråga om
 påskägg är förbi. Nu mesas fämes
 ju liugång^{na} ägg äret reent. Och ägg ätes
 nästan dagligen, det söks
 därför ej som tey- eller kalas-mat.

Man köper konstgjorda eller också marri-
span ägg, vackert dekorerade, och ger barn-
men i parkpresent. Öfentliga
fester, konsert, teater och dans förekommer
i stor mängd. Några särskilda
väggpyndor uppsättes icke — som
i äldre tid. — fränsett de fabriksframstäl-
da pappersbonader som rikligt förekommer
i kök och matrum. Dessa park-bon-
der utbildas oftast äggätande, nakna,
välklädda barn, nykläckta kycklingar,
och en vackert "Eget Hem" som bakgrund.
Oftast är de försedda med text så
lydande: Glad Park! Slagordet
: "En Puss i Park" är fortfarande aktuellt.
Tyvärr är spriten nu, liksom för 60 år se-
dan den värta fienden till frid och har-
moni i hemmen. Superiet är verkhört stort.

Valborgsmässoafton

Denna dags afton tar vi - min bror
 och jag - samt alla rättmätigare emne-
 harare av studentmässan på oss denna
 när vi går ut för att i stadsparken hälsa
 våren välkommen. Denna gamla tradi-
 tion gäller allmänt ännu. Liksom alla stora
 folkmassor samlas i stadsparken denna
 kväll för att lysa till från restau-
 rant Alphydons trappa, därifrån hälsas
 våren med sång av manskören, levan
 och hurrarop. Parken är riktigt ilumnerad
 förutom det stora Majlälet, kring
 vilket många samlas. Till sitt
 trappor de flesta av till någon danslokal
 eller någon annan nöjes-utställning.
 Vi, M. fl. som är musikaliskt intress-

rade går hem där vi fortsätter med
vårsånger e.t.c. På de senaste 10 åren
de flesta organisationer i staden och på
landet, för sed att göra en — för sin
egen sammanpluktning, Valborgsmäsö-
fest. Därför blir majbladen så många
som aldrig tidigare!

Höckan 9 på kvällen brukar vi, och
turenden med oss, lyssna till radio-
utsändningen på Åsne eller Uppsala-
studenternas Valborgsmäsöfest.

Detta program är det ämnet till
populärt som fördom — ja, en
radio blev varje kems egendom,
och vi erhåll förmånen att kunna
lyssna genom radio.

Första Maj.

Om denna dag blir man tidigt påmunt av alla de skolbarn (= folkhögskolor) som utan vägen hem best ersättning eller uppmuntran säljer Majblommor till förmån för Röda Korsets verksamhet. Det är icke smärreman som barnen samlas in på dessa sätt. Det är inte bara människor som bär denna blomma 1. Maj, utan även brudar, lilor och alla slags motorfordon, vilken är bara den att dessa reitnämnda Majblommor är flerfaldigt större och dyrare än dem folket bär på kapp- eller rockkufflaget. Första Maj är också en människors och sångens dag. Redan kl 6 på morgon tågas Frälsnings

arners musikkar genom staden
och ljudes på wackra och klämmiga
snarschmelodier från blåsinstrument.

Vid 12 tiden går man ut och ser på
Arbetarnas demonstrationståg vilket
också företödes av musik och flygande
fanor. Många — men inte alla — lyss-
nar sedan till det politiska tal som
hålls av någon parti-ledare.

Dessa dagar em. eller kväll brukar
de flesta familjer anordna med något
extra fattligt evan den egna familjen.

Så brukar t. ex berättaren här ser-
vusa färsk spenat med lax den
kvällen — särskilt om man ej ätit
sådant tidigare den våren.

Ja ja — liksom många andra
familjer dricker vårt em-kaffe i stads-

parken för första gången den våren.
En liten bjudning brukas också före-
komma inom släkt, kolleger eller vän-
kretsens. Det är också många som
rengör sina bätar, eller arbetar med
kalori- eller sommarentugans trädgård,
man sås t.ex spenat eller annat mindre
omtåligt trädgårdsfrö.

Pingst.

Räkna's aut-
jämt som "hänryckningens tid".
 I tan gläds åt den spåda grönskan, pägel-
 sängen och aut det sköna som vaknat
 till nya liv. Aut är så ljut och förhopp-
 ningssamt så man behöves ej så mycket
 över naturen. Hemmen prydas med
 utslaget ljörklör och Pingstljör. Man
 dukar mid. bordet i ~~st~~ pastellfärges — ären
 ljusen — man användes levande
 ljus — man bara kortörta, gröna ljus
 gör sig bra. I Långå liksom vi:
 besöker stadskyrkan, där det oftast
 är konfirmation just denna dag-
 en. I Långå ger sig ut i naturen, bilägare
 far med bilen, barn och blomma: ut
 längre turer, till släkt och vänner.

Tidsommar.

Tidsommaraf-
tonens storhet och skönhet är acutjämt
lika aktuell som den varit sen flera
generationer tillbaka. Då prydes hem-
met med löv och blomster av alla de typl
slagen bland de vilda är nog Konvaljen
och Förgätmigejen det allmänaste.

Blå Löven är förtjorande sk-lövet mest
eftersaktat, både för sin skönhet och för
sin hållbarhet, antingen man vill ha det
i vardagsrummets öppna spis, eller
om man vill binda en gelang för att hänga
som prydnad över fönstret eller
i badrummet, där sådan finns, eller
den kransas till den — på samma
stället som lilla tidsommarit ängla
eller till den stora offentliga Maj —

stänger [Midsommarsstäng]. På senare år
har det nämligen blivit mer och mer allmänt
att på sitt egande sommarställe resa en
Midsommarsstäng — för enkelt bruk.

Så voro t. ex. berättaren här med familj
sitt lidne Midsommar 1956 inbjudna
till en väns sommarställe vid den vackra
och idylliska sjön Echern i Döderhult,
cirka 10 km fr. Bukarhamn, här hjälptes
värd och gäster åt att kläda och
resa en Midsommarsstäng, kvällen
vi sedan lekte och dansade, både de
medelålders och ungdom, liksom barn,
inalles voro vi ett 20-tal personer.

15 Både mycket folk går i stads-
kyrkor — och kanske ännu fler i
de olika frikyrkorna, dessa herår
gäller ju icke Midsommarsaftan

utan / Tidsommar dag en naturligtvis,
 ofantligt många gudstjänster hållas av
 de fri-Religiösa ute i naturen denna dag,
 liksom anordnas många lutesor både till
 sjöns och lands. Under hela helgen är lutesor
 anordnade till Öland särskilt till Borg-
 holm, dessa lutebåtar är alltid väl be-
 satta av folk inom alla "yrken och stånd"
 liksom i olika åldrar. Tingen tycks var-
 a för rik eller mäktig — ej heller försätter
 att man ej kan delta i dessa lute-turer,
 här kan man tala om broderkap och jäm-
 likhet, vid framkomsten till det gamla Öland
 slår de flertalet sig ner och tar sin med-
 havda matsäck, så görs ett besök vid
 Drätselning Viktorias vackra äress fram-
 för allt den vackra trädgården, man beser
 den gamla slottsspejningen, där man

^{man}
Man lysna till sång och bön av någon av de
många frivilliga sammankomningarna som
från olika trakter, vilken anordnas friluft-
möten här. Vid återkomsten till Oskarshamn
vid 8 tiden på kvällen, är en stor del av stad-
ens hemmarasande befolkning nere vid
hamnen och välkomna renörerna.

Oftast är under midsommartid en
någon lustresa anordnad till den vackra
och egendomliga ön Blå Jungfrun
i Kalmar sund (= ankning & segel från
Oskarshamn). Om inte kvar kryger
skänkt de 35.000 kr. som denna vack-
ra nationalpark kostade (på 1920 talet?)
i inköpskostnaden och ett senare ut
genom granitindustrin.

Allhelgonadagen

Denna högtid firas i berättarens: liksom i de flesta andra hem i lusen och stället mer liknande en vanlig söndag.

Det enda ovanliga är att man placeras fram sina avlidna släktingars fotografier på en framträdande plats t. ex vid kaffebordet — så gör särskilt ni, och de som på grund av inflyttning från annan ort ej ha några käras gravar att besöka, men de som så har brukar att dagen före denna dag behandla sig blommor och levande ljus för att därmed pryda sina käras gravar på Allhelgonadagen. Det är Husmodersföreningen i Bekarrhamn som till största delen infört denna

vackra sed, och det är denna förening:
 Samt vid sina stånd på salutorget.
 Genom sina medlemmars frivilliga
 arbete, tillhandahåller dessa o.k. grav-
 ljus. Sedan brukar familjer, släkt
 och vänner samlas på begravningsplatser-
 na denna = Oukelgora dags em. Och
 pryder då gravarna samt tändes ljusen.

Grägar av stadskyrkans predikantes
 — ja präster — leder sen en kort
 andaktsstund — ute mellan
 gravarna, talet inramas av psalm-
 sång. Tycket folk brukar denna stund
 samlas ute på begravningsplatserna,
 inte bara de som ha ankörigas gravar
 här, utan en stor del av befolkningen.

Härefrån heger man sig sedan till stadskyrk-
 an där ytterligare en minnes-stund hålles

Denna sedvänja är jämförelsenes nej här på orten, tidigare förekom den endast i smitka fall, men sen mer än 10 år, har det förekommit offentligt. Denna vadras sed har emellertid varit upptaget av alla.

Lårten

Denna högtid firas icke av sagesmän-
nen, ej heller av upptecknaren. Det är
huruudsakligt de skänkas som kätars eller
enflyttat hit, som firar denna dag med
stekt gås och svartsoffa. På sultare
smått den lilla några del ha smittat
en, sig hos smittade smittämnen,
mångon av dessa — vilka smittas gäsen
aut för sig, användes i stället stekt
höns, den dagen. I latvaruaförerna
brukas dock skytta med gås den dagen.